

УДК 343.92

КОРИСЛИВА ЗЛОЧИННІСТЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ У ВЕЛИКИХ МІСТАХ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР

Остроглядів Олександр

Начальник Приморського РВ поліції у м. Одеса ГУНП в Одеській області (м. Одеса, Україна)

У статті представлені результати наукового дослідження феномену корисливої злочинності проти власності у містах Причорноморського регіону України. Визначено поняття корисливої злочинності проти власності, наведено їх види. Представлені результати кількісно-якісних показників цих злочинів за 2015–2016 роки. Розмежовано поняття «регіон», «Причорноморський регіон», «місто». Проаналізовано різні підходи до класифікації територій. Доводиться актуальність і практичне значення досліджень корисливої злочинності проти власності у розрізі різних територій. Запропоновано власний підхід до вивчення регіональних особливостей феномену корисливої злочинності проти власності у великих містах.

Ключові слова: корислива злочинність проти власності, регіональні особливості злочинності, регіон, місто, Причорноморський регіон, запобігання злочинності.

Корыстная преступность против собственности в больших городах Причерноморского региона Украины: теоретико-практическое измерение

Остроглядів Олександр

Начальник Приморского РО полиции в г. Одесса ГУНП в Одесской области (г. Одесса, Украина)

В статье представлены результаты научного исследования феномена корыстной преступности против собственности в городах Причерноморского региона Украины. Дано понятие корыстной преступности против собственности, приведены их виды. Представлены результаты количественно-качественных показателей этих преступлений за 2015–2016 года. Проанализированы разные подходы классификации территорий. Приводятся аргументы актуальности и практического значения исследований корыстной преступности против собственности в территориальном разрезе. Предложен собственный подход к изучению региональных особенностей феномена корыстной преступности против собственности в крупных городах.

Ключевые слова: корыстная преступность против собственности, региональные особенности преступности, регион, город, Причерноморский регион, предупреждение преступности.

Mercenary crime against property in large cities of the Black Sea region of Ukraine: theoretical and practical measurement**Ostroglyadov O.**

Head of the Primorsky DD Police in Odessa, the MDNP in the Odessa region

The article presents the results of a scientific study of the phenomenon of selfish crime against property in the cities of the Black Sea region of Ukraine. The concept of mercenary crime against property is defined, their types are presented. The results of quantitative and qualitative indicators of these crimes for 2015–2016 years are presented. The term «region», «Black Sea region», «city» is delimited. Different approaches to classification of territories are analyzed. There is an urgency and practical value of studies of mercenary crime against property in the context of different territories. An own approach to the study of regional features of the phenomenon of selfish crime against property in large cities is proposed.

Key words: mercenary crime against property, regional features of crime, region, city, Black Sea region, prevention of crime.

Актуальність. Протягом останніх років в Україні спостерігається помітне загострення криміногенної обстановки, що викликає зрозуміле занепокоєння у керівництва держави, правоохоронних органів і у суспільства. За офіційною кримінально-правовою статистикою та оцінками фахівців одну з домінуючих, за поширеністю позицій серед інших злочинів займає корислива злочинність проти власності. Останніми роками відбуваються суттєві кількісно-якісні зміни у цьому анти суспільному феномені, що істотно підвищує їх суспільну небезпеку. Отже, широка поширеність та суспільна небезпека зазначених злочинів обумовлює **актуальність** необхідність їх вивчення у регіональному розрізі.

Постановка проблеми. Як загальновідомо, корислива злочинність проти власності є одним із домінуючих видів злочинності, яка багато в чому визначає кримінологічний облік великих міст. За оцінками фахівців, в різні роки, цей різновиди злочинів становив від 70 до 75 відсотків від усіх злочинів, які вчиняються у містах. Кримінологічні реалії сьогодення та потреби практики ставлять перед вченими та працівниками правоохоронних органів завдання з розробки нових підходів щодо покращення роботи правоохоронних органів та удосконалення системи запобігання корисливій злочинності на рівні окремих міських територіальних систем. Вирішення вказаних завдань виявилось неможливим без використання диференційованого підходу у застосуванні заходів запобігання злочинності та виявлення місцевих факторів, які генерують корисливу злочинність на території конкретних міст. Практикою доведено, що рівень корисливої злочинності багато в чому залежить від економічного та соціально-демографічного профілю населеного пункту. Така ситуація

обумовлює необхідність точного визначення понятійного апарату, визначення видових ознак, типологізації та класифікації населених пунктів за здалегідь визначеними параметрами, за якими варто здійснювати кримінологічну характеристику найбільш розповсюджених видів корисливої злочинності проти власності.

Аналіз наукових досліджень та наукових публікацій. Істотний внесок у розв'язання проблем, пов'язаних зі злочинністю у великих містах, в тому числі і у сфері охорони власності у різні роки зробили такі вчені, як: *Є.Ф.Азаров* – у межах запобігання корисливим злочинам на залізничному транспорті [1]; *С. М. Алфьоров* – у розрізі аналізу та запобігання злочинності у курортному регіоні [2]; *А. М. Бабенко* – у рамках вивчення регіональних особливостей злочинності [3; 4], *В.С. Батургареева* – у ході вивчення соціально-правових та кримінологічних проблем рецидивної злочинності [8], *В.О. Берзін* – під час вивчення злочинності мігрантів в особливо великому місті [9]; *І.Г. Богарирьов та М.О.Кисильов* – у рамках визначення кримінологічних засад запобігання злочинності у великому місті [10]; *В.В.Бойко* – у ході вивчення тяжкої насильницької злочинності в особливо великих містах України [12, с. 157–168; 11]; *Р. С. Веприцький* – під час дослідження феномену злочинності у регіоні [13]; *О.М.Джужа, В.В.Василевич та Є.М. Моїсєєв* [18]; *А. О. Габіані, Р. Г. Гачечиладзе, М. І. Дидебулідзе* – у межах вивчення злочинності у містах та у селищах [14]; *В. І. Гладких* – у рамках протидії органами внутрішніх справ злочинності у особливо великому місті [15]; *І. П. Портнов, В. П. Філонов та Д.В.Федоренко* – у ході вивчення стану та детермінації злочинності в особливо великому промисловому місті [22; 23]; *І. М. Чекмарьова* – під час вивчення злочинності у прикордонних регіонах Півдня України [25]; *В. І. Шакун* – у рамках вивчення впливу урбанізації на злочинність [26] та ін. Виходячи, навіть, із самих назв наукових праць зазначених авторів, випливає, що проблема вивчення корисливої злочинності проти власності у великих містах Причорноморського регіону не стало предметом самостійного аналізу. Наведе їй обумовило мету та завдання нашого дослідження.

Мета статті. Визначитися із поняттями «корисливі злочини проти власності», «місто», «Причорноморський регіон»; представити їх характеристику та види; представити стисло кількісно-якісну характеристику корисливої злочинності проти власності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першочерговим завданням будь-якого наукового дослідження, в тому числі і кримінологічного є чітке окреслення меж дослідження і визначення понятійного апарату.

У загальному сенсі, корисливу злочинність у кримінології розуміють як сукупність злочинів проти власності, які мають корисливу мотивацію.

Зокрема, вчені до таких відносять: крадіжки, грабежі, розбої, вимагання, шахрайства і т.ін. [18, с. 124–129], тобто, злочини, передбачені Розділом VI КК України «Злочини проти власності». А.П. Закалюк свого часу відмічав, що ці злочини мають загальні правові ознаки: родовий об'єкт, предмет, корисливий мотив та корисливу мету. Родовим об'єктом їх визнається право власності. Предметом абсолютної більшості зазначених злочинів закон називає майно, – тобто речі матеріального світу, що мають специфічну ознаку: фізичного, вартісно-потребнісного та юридичного змісту [16, с. 69]. Поряд із цим, до корисливих злочинів проти власності можна віднести не всі передбачені Розділом VI КК України, а лише окремі категорії протиправних діянь.

Так, у кримінальному праві злочини проти власності поділяють на групи за способом, мотивом і метою їх вчинення. Вказані ознаки відображають ступінь суспільної небезпечності як кожного окремого злочину проти власності, так і схожих за цими ознаками складів злочинів [17, с. 170]. Виходячи із цього, злочини проти власності поділяються на чотири групи:

- 1) корисливі злочини, пов'язані із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб (статті 185–187, 188¹ – 191 КК України);
- 2) корисливі злочини, не пов'язані із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб (статті 192, 193, 198 КК України);
- 3) некорисливі злочини (статті 194–197 КК України);
- 4) злочини, пов'язані із самовільним зайняттям земельної ділянки та самовільним будівництвом (стаття 197¹ КК України) [20, с. 416].

Отже, з наведених визначень та відповідно до визнаної у кримінальному праві та кримінології класифікації лише дві категорії злочинів підпадають під визначення корисливих злочинів проти власності: корисливі злочини, пов'язані із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб (статті 185–187, 188¹ – 191 КК); корисливі злочини, не пов'язані із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб (статті 192, 193, 198 КК). Саме ці категорії злочинів і визначають перелік та межі, а отже і предметно-об'єктовну складову нашого кримінологічного дослідження.

Криміногенна ситуація у регіонах України у значній мірі обумовлюється саме корисливими злочинами проти власності, збільшенням ступеню їх тяжкості, професіоналізацією, появою нових форм та видів вчинення злочинів та способів їх приховування. Викликає занепокоєння й те, що тенденція до зростання цих посягань відновилася після зниження у 2015 р. (– 7 %). У 2016 р. було обліковано 362213 таких діянь, що на 16,3 % більше показника попереднього року і становить 64,1 % всіх злочинів, вчинених в країні. Загальне зростання злочинності в країні відбулося в

основному за рахунок збільшення числа злочинів цієї категорії. Суттєво зросла кількість найбільш розповсюдженого виду таких злочинів, як крадіжок, грабежів, розбоїв та вимагань і т.д.. У 2016 р. тільки кількість крадіжок зросла на 20,7 % і становила 273756, що склало 48,4 % облікованих злочинів і понад $\frac{3}{4}$ всіх посягань на власність [1, с. 1-2; 3]. Відповідно до кримінологічних висновків та статистичних даних [23, с. 42-51; 4, с. 446-449; 11, с. 533-536], у великих та особливо великих містах України традиційно спостерігався більш високий рівень злочинності, в тому числі і корисливої проти власності, ніж на територіях іншого типу. В Україні майже дві третини зареєстрованих злочинів цього виду фіксувався на території саме великих міст. Для точного визначення параметрів нашого дослідження далі проаналізуємо такі категорії, як «місто», «регіон» та «Причорноморський регіон»

У науковій літературі під містом розуміється історично сформований населений пункт, що здійснює містоутворюючі та містообслуговуючі функції, є динамічною системою, в якій відтворюються економічні, соціальні, політичні, екологічні, демографічні та інші відносини [21]. У свою чергу, під особливо великим «містом» у кримінології розуміється історично сформований, кримінологічно захищений населений пункт регіоноутворюючого значення з високим рівнем урбанізації, населення якого нараховує понад один мільйон осіб, зайнятих переважно не сільськогосподарською діяльністю, а виконанням функцій у сфері обслуговування, промислові, адміністрування тощо [11, с. 533-536].

Точне визначення типу міста несе у собі важливу кримінологічну інформацію, оскільки дозволяє найбільш ефективно планувати весь комплекс соціально-економічних заходів, прийнятних для конкретного кримінологічного середовища.

Вчені часто дотримуються різних підходів стосовно змісту і параметрів класифікуючих ознак. Наприклад, В.В.Бойко у контексті вивчення насильницької злочинності в особливо великих населених пунктах додержується підходу, за яким міста поділяються на: малі (від 20 до 50 тис. осіб); середні (50 тис. – 250 тис. осіб); великі (250 тис. – 500 тис. осіб); дуже великі (500 тис. – 1 млн осіб); особливо великі, або міста-мільйонери (понад 1 млн. осіб) [11, с. 533-536]. І.Г.Богатирьов та М.О. Кисильов ведуть мову виключно про великі міста, під якими розуміють населений пункт, що досяг кількості населення понад 1 млн. осіб і що виконує переважно промислові, транспортні, торгівельні, культурні і адміністративно-політичні функції [10, с.19]. В.І. Гладких звертає увагу на те, що категорія великих міст є не однозначною, а містить у собі ще більшу деталізацію на чотири підгрупи: від 100 до 200 тис. (4 клас); від 200 до 400 тис. (3 клас), від 400 до 1100 тис. (2 клас) і понад 1100 тис. (1 клас) [15, с.31-32]. А.М.Бабенко,

проаналізувавши спеціальну наукову літературу з містобудівництва, регіональної економіки та регіонознавства застосовує класифікацію, згідно до якої міста поділяються на *малі* (до 20 тис. осіб); *середні* (20–50 тис. осіб); *великі* (50–500 тис. осіб); *дуже великі* (500 тис. – 1 млн. осіб); *особливо великі*, або міста-мільйонери (понад 1 млн. осіб) [7].

Що стосується поняття регіон, зокрема, Причорноморський, то тут у науковців також відсутня однаковість у визначенні зазначених категорій. Вчені використовують у тлумаченні цих понять «регіоналістичний», «історичний», «географічний» і багато інших підходів.

За результатами дослідження І.Й. Магновського ефективна регіональна структура територіального устрою держави є відображеною у дев'яти самобутніх регіонах: 1) Кримський (Автономна Республіка Крим) з центром – місто Сімферополь; 2) Слобожанський (Харківська, Сумська, Полтавська області) з центром – місто Харків; 3) Донбаський (Донецька, Луганська області) з центром – місто Донецьк; 4) Подніпровський (Черкаська, Кіровоградська, Дніпропетровська, Запорізька області) з центром – місто Дніпропетровськ; 5) Причорноморський (Одеська, Херсонська, Миколаївська області) з центром – місто Одеса; 6) Подільський (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області) з центром – місто Вінниця; 7) Поліський (Київська, Чернігівська, Житомирська області) з центром – місто Житомир; 8) Волинський (Волинська, Рівненська області) з центром – місто Луцьк; 9) Карпатський (Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька та Закарпатська області) з центром – місто Львів [19, с. 29]. Така класифікація у рамках нашого дослідження є дуже зручною, оскільки враховує не лише історико-політичні, природно-кліматичні, соціально-економічні та національно-культурні критерії, а й кримінологічні параметри регіонального розподілу, що сприятиме вдосконаленню управлінської системи та оптимізації правоохоронної діяльності. Не вступаючи у дискусію з приводу кількості та переліку наборів ознак понять «регіон» і адміністративних областей, які входять у «Причорноморський регіон», візьмемо в основу визначення і характеристики зазначених термінів, такі що визнані і успішно використовуються у кримінології.

Так, на думку А.М. Бабенка, категорія «регіон» набула міжгалузевого наукового визначення і наукового інструменту, що забезпечує дослідження кримінологічних проблем на рівні окремих територій країни. Сукупність соціально-кримінологічних ознак регіонів дозволяє їх ідентифікувати як цілісні територіально-просторові сегменти [5, с. 11]. За твердженням вченого, регіон – це таке законодавчо визначене більш-менш однорідне територіально-просторове утворення, що відрізняється від інших сукупністю природних, географічних та історично сформованих, відносно стійких економічних, екологічних, соціальних, демографічних і

національно-культурних складових, що обумовлюють особливості злочинності в конкретному територіально-просторовому формуванні. Відповідно до законодавства України в нашій країні регіонами вважаються вище перелічені області, Автономна Республіка Крим, міста Київ та Севастополь. Отже, саме в такому розумінні ми й будемо використовувати поняття досліджуваного терміну [6, с. 61]. І.М.Чекмарьовою під «Причорноморським регіоном» пропонується вважати сукупність схожих за географічними ознаками територіально-просторових систем, які тотожні за кримінологічними, соціокультурними, демографічними, економічними і т.п. показниками, що розташовані на Півдні материкової частини України. До таких відносяться Одеська, Миколаївська та Херсонська області [24, с. 19]. Саме таке визначення ми візьмемо за територіальні рамки нашого дослідження. У цьому сенсі, АР Крим, хоча і знаходиться на Півдні України, він є специфічним регіоном нашої країни, який знаходиться на півострові і не охоплюється материковою частиною нашої держави.

В силу особливостей географічного розташування, наближення до кордонів, та адміністративної межі з тимчасово окупованою територією АР Крим, саме міста Причорноморського регіону виявилися територіями підвищеної кримінологічної загрози [25, с. 5–7]. Більше того, зазначені території характеризуються розгалуженістю транспортного сполучення міжрегіонального і транскордонного значення, специфікою природного рекреаційного комплексу, розвиненістю економіки та інфраструктури. Це привертає увагу не лише місцевого, а й іногороднього злочинного елемента. Наведене ставить території великих міст Причорномор'я України до розряду надзвичайно привабливих територій для злочинців і, як наслідок, у території посиленої кримінологічної загрози [24, с. 1–2].

Підсумовуючи, зазначимо, що:

1. До корисливої злочинності проти власності віднесемо сукупність злочинів проти власності, які мають корисливу мотивацію. Зокрема, до таких відносяться: крадіжки, грабежі, розбої, вимагання, шахрайства і т.д., тобто, злочини, передбачені Розділом VI КК України «Злочини проти власності».

2. З усієї сукупності злочинів проти власності лише дві категорії злочинів підпадають під визначення корисливих злочинів проти власності: корисливі злочини, пов'язані із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб (статті 185–187, 188¹ – 191 КК); корисливі злочини, не пов'язані із оберненням чужого майна на користь винного чи інших осіб (статті 192, 193, 198 КК). Саме ці категорії злочинів і визначають перелік та межі, а отже і предметно-об'єктовну складову нашого кримінологічного дослідження.

3. Регіон – це таке законодавчо визначене більш-менш однорідне територіально-просторове утворення, що відрізняється від інших сукупністю природних, географічних та історично сформованих, відносно стійких економічних, екологічних, соціальних, демографічних і національно-культурних складових, що обумовлюють особливості злочинності в конкретному територіально-просторовому формуванні.

4. «Причорноморський регіон» – це сукупність схожих за географічними ознаками територіально-просторових систем, які тотожні за кримінологічними, соціокультурними, демографічними, економічними і т.п. показниками, що розташовані на Півдні материкової частини України (Одеська, Миколаївська та Херсонська області). АР Крим є регіоном України, який знаходиться на півострові і не охоплюється материковою частиною нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Азаров Є.Ф. Запобігання корисливим злочинам на пасажирському залізничному транспорті України: автореф. дис. ... кандид. докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Є.Ф.Азаров. – Харків, 2017. – 20 с.

2. Алфьоров С. М. Діяльність органів внутрішніх справ по протидії злочинності у курортних регіонах (кримінологічне дослідження на матеріалах Запорізької області) [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12. 00. 08 / С. М. Алфьоров. – Харків, 2003. – 197 с.

3. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір [Текст]: монографія / А. М. Бабенко – Одеса : ОДУВС, 2014. – 416 с.

4. Бабенко А.М. Кримінологічна картографія у вивченні злочинності у великому місті: історія та сучасність / А.М. Бабенко // Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації: матеріали між нар.наук.-практ.конф. (м. Харків, 12–13 жовтня 2017 р.); редкол.: В.Я.Тацій (голов.ред.), В.І.Борисов (заст. .голов. ред.) та ін. – Харків: Право, 2017. – 560 с.

5. Бабенко А.М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 / А.М. Бабенко. – Х., 2015. – 37 с.

6. Бабенко А.М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 / А.М. Бабенко. – Запоріжжя, 2015. – 515 с.

7. Бабенко А.М. Територіально-просторовий аналіз злочинності у населених пунктах Одеської області/А.М.Бабенко//Вісник Асоціації Кримінального права України. – 2017. – № 2(9) [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/11_Babenko.pdf. – Назва з екрану.

8. Батиргарєєва В.С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми [Текст]: монографія / В.С. Батиргарєєва. – Х.: Право, 2009. – 576 с.

9. Берзин В. А. Криминологическая характеристика и профилактика преступности мигрантов в условиях сверхкрупного города (на материалах города Москвы): дис. ... кандидат. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Владимир Александрович Берзин. – Москва, 1999. – 192 с.

10. Богатирьов І. Г. Криминологічні засади запобігання злочинності у великому місті на регіональному рівні [Текст]: монографія / І. Г. Богатирьов, М. О. Кисильов. – Бровари : ПФПА, 2010. – 160 с.

11. Бойко В.В. Поняття та класифікація міст в Україні у контексті вивчення насильницької злочинності / В.В.Бойко // Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12-13 жовтня 2017 р.); редкол.: В.Я.Таций (голов. ред.), В.І.Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Харків: Право, 2017. – 560 с.

12. Бойко В.В. Щодо визначення поняття «місто» у контексті дослідження тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в Україні / В.В. Бойко // Вісник Асоціації Кримінального права України. – 2017. – № 2(9) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/10_Boyko.pdf – Назва з екрану.

13. Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні [Текст] : монографія / Р. С. Веприцький. – Харків : Золота миля, 2014. – 324 с.

14. Габиани А. А. Преступность в городах и сельской местности (конкретно-криминологическое и социально-географическое исследование по материалам Грузинской ССР) [Текст]: монографія / А. А. Габиани, Р. Г. Гаччиладзе, М. И. Дидебулидзе. – Тбилиси : Сабчота Сакартвело, 1985. – 142 с.

15. Гладких В.И. Проблемы предупреждения органами внутренних дел преступности в сверхкрупном городе: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Владимир Иванович Гладких . – Москва, 1997. – 443 с.

16. Закалюк А. П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика : у 3-х кн. / А. П. Закалюк. – К. : Ін Юре, 2007. – Кн. 2 : Криминологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – 712 с.

17. Кримінальне право України (Особлива частина): підручник / кол. авторів А.В. Байлов, О.А. Васильєв, О.О.Житний, А.М. Бабенко та ін.; за заг.

ред. О.М. Литвинова; наук. ред. серії О.М.Бандурка; МВС України, Харків.нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с.

18. Кримінологічна віктимологія: навчальний посібник/ Моїсєєв Є.М., Джужа О.М., Василевич В.В. та ін.; За заг.ред.проф.О.М.Джужі. – К.: Атіка, 2006. – 352 с.

19. Магновський І. Й. Конституційно-правове регулювання територіального устрою України: історія, сучасність, перспективи [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец 12.00.02 «Конституційне право ; муніципальне право» / І. Й. Магновський. – Харків, 2015. – 40 с.

20. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України [Текст] / Д.С. Азаров, В.К. Грищук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг.ред. О.М. Джужі, А.В. Савченко, В.В. Чернея. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 1064 с.

21. Попова Ю.М. Економічні аспекти визначення дефініції „місто” [Електронний ресурс] / Ю.М. Попова. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=55>. – Заголовок з екрана.

22. Портнов И.П. Проблемы профилактики преступности в городах (по материалам органов внутренних дел) [Текст]: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / И.П. Портнов. – Москва, 1993. – 220 с.

23. Филонов В. П. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению [Текст]: монографія / В. П. Филонов, Д. В. Федоренко. – Донецьк : ДИВД МВД Украины, 2002. – 281 с.

24. Чекмарьова І.М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах України: дис. ...кандид. юрид. наук: спец. 12.00.08 / І.М. Чекмарьова. – Одеса, 2017. – 515 с.

25. Чекмарьова І.М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах України: автореф. дис. ... кандидат. юрид. наук: спец. 12.00.08 / І.М.Чекмарьова. – Одеса, 2017. – 20 с.

26. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність [Текст]: монографія / В. І. Шакун. – К. : Видавництво Української академії внутрішніх справ, 1996. – 256 с.